

focus@ongewervelden.1

januari 2007

1ste focus@ongewervelden 2007

**We wensen jullie
een voorspoedig 2007
een groen en invertebratenrijk jaar
met veel mooie natuurmomenten!**

En opdat we jullie in 2007 opnieuw iedere maand trouw een nieuwe focus@ongewervelden zouden kunnen afleveren zijn we zo vrij om (nu we nog allemaal overlopen van de goede voornemens) op jullie **beroep** te doen: stuur ons info, nieuwtjes, activiteiten, weetjes, speciale waarnemingen, artikels,

Ook suggesties en opmerkingen zijn welkom.

Hoe meer informatie jullie ons doorspelen hoe interessanter de focus@ kan worden. Mogen we rekenen op jullie medewerking?

Dit jaar starten we alvast met een nieuwe rubriek: **Het dier van de maand**, waarin we telkens wat extra aandacht zullen besteden aan één bepaalde invertebratensoort. Voor deze focus is het dier van de maand de Grindwolfspin, de Europese spin van 2007.

Volgende thema's komen aan bod in deze focus@ :

- **Vlaamse Vlinderstudiedag 2007**
- **nieuwsbrief Bruine vuurvlinder**
- **het dier van de maand: de Grindwolfspin**
- **insectendeterminatie avonden in Turnhout**
- **insectendeterminatie avonden in Limburg**
- **de activiteitenkalender**
- **doorgeven van waarnemingen**
- **varia**

Vlaamse vlinderstudiedag 2007

Op **zaterdag 10 maart 2007** vindt de Vlaamse Vlinderstudiedag plaats in de Katholieke Hogeschool Mechelen (Campus De Ham). Voor een gedetailleerd programma is het nog vroeg. We kunnen wel al verklappen dat we op die dag het officieel startschot zullen geven voor het **atlasproject**.

Heb je zin en tijd om mee vlinders te inventariseren? Wil je weten hoe het in zijn werk gaat? Kom dan zeker af! Naast het atlasproject zullen ook nog andere

onderwerpen aan bod komen. Meer info over de vlinderstudiedag zal je binnenkort kunnen terugvinden op www.vlinderwerkgroep.be

Nieuwsbrief bruine vuurvlinder

Onderstaande tekst werd overgenomen uit de november nieuwsbrief Bruine vuurvlinder

Zopas kreeg Natuurpunt Studie de officiële bevestiging van de goedkeuring van het onderzoek naar de verspreiding van de Bruine vuurvlinder. Een jaar later dan gepland kan dit project dan uiteindelijk doorgaan. Die vertraging is geen ramp, want door de hulp van vele vrijwilligers werden er vorig jaar al heel wat interessante gegevens bijeengebracht.

Zo werd er gezocht in 128 percelen in de gemeenten Baal, Begijnendijk, Werchter, Aarschot, Herselt, Langdorp, Testelt en Zichem. Daarbij werd niet alleen naar de vlinder gekeken, maar ook naar de toestand van het grasland.

Op 21 graslanden was het dit jaar bingo en werden er een of meerdere Bruine vuurvlinders gezien. In totaal werd de soort de laatste jaren reeds op 26 verschillende percelen aangetroffen.

De meeste waarnemingen gebeurden in de driehoek Aarschot-Baal-Begijnendijk. Opvallend hierbij was 1 waarneming te Herselt, op meer dan 7 km van de rest van de (gekende) populatie.

Als er 1 ding duidelijk is, is het dat nog lang niet alles is geweten van deze soort. Daarom zullen we volgend jaar opnieuw oproepen om mee op het terrein te gaan zoeken naar Bruine vuurvlinder, maar ook naar mogelijk geschikte nieuwe leefgebieden. Vanaf het voorjaar van 2007 gaan we dus echt van start met het project. Via deze nieuwsbrief zullen we alle geïnteresseerden regelmatig informeren over de stand van zaken.

Wil je in de toekomst op de hoogte gehouden worden van het Bruine vuurvlinderproject en wens je deze digitale nieuwsbrief te ontvangen? Heb je zin om mee te gaan zoeken of ken je nog mensen welke geïnteresseerd zijn in dit project?

Geef naam en eventueel voorkeurregio door aan:
wouter.vanreusel@natuurpunt.be

De Grindwolfspin, de Europese spin van het jaar 2007

Grindwolfspin *Arctosa cinerea* (Fabricius, 1777)

Met een lichaamslengte van 12-14mm voor de mannetjes en 14-17mm voor de vrouwtjes, is de Grindwolfspin **één van de grootste Europese wolfspinnen**.

De soort vertoont een patroon van sterk contrasterende grijsbruine of geelgrijze vlekken (het grootste contrast vinden we bij de mannetjes). Die tekening maakt deze bodembewonende dieren bijna onzichtbaar wanneer ze stilzitten op een ondergrond van zand of kiezel.

Oorspronkelijk komt deze soort voor op natuurlijk, los grind of zandige oevers van rivieren of meren. In tweede instantie wordt ze gevonden in grind- en zandgroeven. Bij natuurlijke meren en rivieren leeft de Grindwolfspin op de zand- of kiezelbanken vlak bij het water. Die plaatsen blijven vegetatieloos omdat ze regelmatig overstromen. De regulering van meren en rivieren gedurende de voorbije tientallen jaren heeft ervoor gezorgd dat deze soort in vele delen van Europa is uitgestorven. In de Rode lijst van zeldzame en bedreigde spinnen in Vlaanderen, staat de Grindwolfspin genoteerd onder categorie 1: "**met uitsterven bedreigd**".

Foto mannetje : Kevin Lambeets

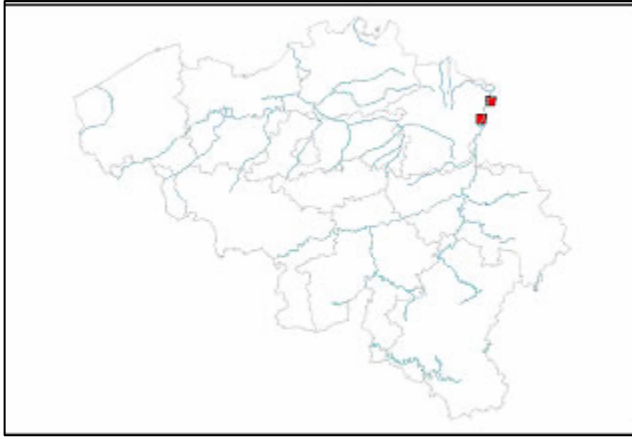

Foto vrouwtje : Dries Bonte

De Grindwolfspin is actief van maart tot november. In deze periode leven de dieren in buisvormige spinsels die ze verlaten om te gaan jagen. Deze spinsels zijn begraven in de zandige ondergrond, bijna altijd onder grote stenen of rommel zoals aangespoeld hout. De uitgang van de spinsels is gericht naar de waterkant. Daar kunnen de spinnen worden gevonden binnen een strook op ongeveer een halve tot anderhalve meter van het water.

De Grindwolfspin leeft voornamelijk van bodembewonende kevers, vliegenlarven, sprinkhanen en andere spinnen. De vrouwtjes zorgen voor hun jongen van juni tot augustus, voornamelijk door te waken over de eicocon. De jongen komen uit tussen augustus en oktober. Zij overwinteren en zijn pas in de late zomer van het volgende jaar volwassen. Pas na nog een overwintering paren ze en kunnen voor nakomelingen zorgen. Dankzij deze overlappende generaties, kunnen gedurende het hele jaar volwassen exemplaren worden gevonden. Tijdens de overwintering verblijven de spinnen in een andere schuilplaats. Die kiezen ze op zo'n 10 à 15 meter van de waterkant, ver genoeg om veilig te zijn voor overstromingen. Als een overstroming in de zomer plaatsvindt, sluiten de spinnen gewoon hun spinsel af en overleven dan op de overblijvende lucht in hun schuilplaats.

De Grindwolfspin komt voor van het Middellandse Zeegebied, over Centraal-Europa tot Skandinavië en in het oosten tot Siberië.

Informatie over de Spin-van-het-jaar-verkiezing en over de vorige verkozen spinnen, vind je op de website van ARABEL: <http://www.arabel.ugent.be/>

Nederlandse vertaling: Koen Van Keer

Met dank aan Dries Bonte en Kevin Lambeets voor het ter beschikking stellen van hun foto's en aan Frederik Hendrickx voor het beschikbaar stellen van de gekende verspreidingsgegevens voor België.

Insectendeterminatie avonden in Turnhout

De determinatieavonden zijn bedoeld om kennis te maken met het determineren van insecten die in het veld niet of zeer moeilijk te determineren zijn.

Er zijn stereomicroscopen en determineersleutels voor de voornaamste ongewervelden aanwezig.

Je kan dan aan de slag gaan met ongewervelden die je zelf meebrengt of aan lopende inventarisaties/projecten helpen determineren.

Voor verscheidene insectenfamilies zijn (vrijwillige en professionele) begeleiders aanwezig.

Enkele nieuwigheden in 2007

In 2007 zullen de determinatieavonden zich toespitsen op een bepaalde insectenfamilie. Deze worden telkens een maand van tevoren afgesproken met de determineerders, in functie van waar hun interesses liggen.

Dit houdt in dat er in het begin van de avond een korte uiteenzetting is:

- hoe onderscheid je de familie in kwestie van andere gelijkende families ?
- welke determinatiekenmerken zijn essentieel en hoe kan je die het best zien?
- bespreking van enkele soorten en enkele foto's met determinatiekenmerken bekijken

Daarna is het tijd voor praktijk en worden de diertjes gedetermineerd onder een stereomicroscop. We hebben een 6-tal stereomicroscopen ter beschikking.

Wie graag een ander insect dan de besproken groep onder de loep neemt, is nog steeds welkom om tijdens de praktijk zich hierin te verdiepen.

Als je een mailtje stuurt naar nobby.thys@natuurpunt.be (bv. met als titel insecten 2007) wordt je op de hoogte gehouden van het onderwerp en heb je meteen ook een herinnering van de datum van de volgende avond.

LOCATIE: Natuurpunt Museum, Graatakker 11, 2300 Turnhout
Telkens van 19 tot 22 uur

- Vrijdag 16 februari 2007
- Donderdag 15 maart 2007
- Vrijdag 13 april 2007
- Donderdag 24 mei 2007
- Vrijdag 22 juni 2007
- Donderdag 26 juli 2007
- Vrijdag 10 augustus 2007
- Donderdag 13 september 2007
- Vrijdag 12 oktober 2007
- Donderdag 15 november 2007
- Vrijdag 21 december 2007

Meer info: Nobby Thys, 014/47.29.55 of Nobby.Thys@natuurpunt.be

Insectendeterminatie avonden in Limburg

De insectendeterminatie avonden zijn een initiatief van **Natuurpunt Educatie** om geïnteresseerden kennis te laten maken met het determineren van insecten die in het veld niet of zeer moeilijk te determineren zijn. Stereomicroscopen (binoculaires) zijn daarbij onmisbaar en zullen ter plaatse aanwezig zijn.

Wie wil kan zelf gevangen insecten meenemen, maar er worden ook dieren (afhankelijk van lopende inventarisaties/projecten) voorzien.

Voor verscheidene insecten- en andere ongewerveldenfamilies zoals zweefvliegen, roofvliegen, loopkevers, boom- en bodemwantsen, pissebedden,... zijn (vrijwillige en professionele) begeleiders aanwezig.

De avonden verlopen in samenwerking met de werkgroep ongewervelden van LIKONA.

De avonden vinden plaats in **bijen- en insectencentrum De Lieteberg**, Zuurbroekstraat 16, 3690 Zutendaal.

Om het centrum te bereiken ga je vanaf de kerk van Zutendaal richting Gellik. Na 1 km sla je rechtsaf de Zuurbroekstraat in en van daar volg je de bewegwijzering.

Alle geïnteresseerden zijn welkom op volgende data, telkens **van 19 tot 22 u**:

Ruwe planning:

- 19 tot 20u00 à 20u30: voordracht of terreinexcursie
- korte mededeling: oproepen, nieuwe soorten, weetjes, raadselfoto's,...
- 20u30 à 21u30 tot 22u: beestjes determineren

- Donderdag 15 februari 2007
- Woensdag 14 maart 2007
- Donderdag 12 april 2007
- Woensdag 23 mei 2007
- Donderdag 21 juni 2007
- Woensdag 25 juli 2007
- Donderdag 9 augustus 2007
- Woensdag 12 september 2007
- Donderdag 11 oktober 2007
- Woensdag 14 november 2007
- Donderdag 20 december 2007

Meer info: Nobby Thys, 014/47.29.53 of Nobby.Thys@natuurpunt.be

Activiteitenkalender

**Weet je wat ik zie
als ik gedronken heb?**

Insecten in de schijnwerper

Tentoonstelling
in het Natuureducatiecentrum 'De Vroente'

Putsesteenweg 129
2920 Kalmthout

van 18 november 2006 tot 11 februari 2007
open op werkdagen van 9 u. tot 17 u.
in het weekend van 14 u. tot 17 u.

11 januari 2007

Schorisse

Nieuwjaarsententje

Afspraak: De Git(e)ane, Odevaertstraat 5, 9688 Maarkedal-Schorisse om 20u00.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/21.01.37 of lampyris@telenet.be

20 januari 2007

Diepenbeek

LIKONA-kontaktdag

Afspraak: Universiteit Hasselt, Universitaire campus, gebouw D te Diepenbeek vanaf 09u00.

Organisatie: Likona

Info + inschrijven: Likona 011/26.54.50 of likona@limburg.be

25 januari 2007

Ronse

Spinnen determineren tot op de familie, Bryan Goethals

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen plus

Info: Anne Fobert 055/21.01.37 of lampyris@telenet.be

3 februari 2007

Brussel

BRAKONA-contactdag

thema te raadplegen op www.vlaamsbrabant.be

Afspraak: Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel vanaf 09u00.

Organisatie: Brakona

Info: Kelle Moreau 015/29.72.22 of kelle.moreau@natuurpunt.be

8 februari 2007

Ronse

Determinatie avond zelf meegebrachte dieren

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30.

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen plus

Info: Anne Fobert 055/21.01.37 of lampyris@telenet.be

10 februari 2007

Antwerpen

10de ANKONA-ontmoetingsdag

thema: **Biodiversiteit en langdurig natuuronderzoek in de provincie Antwerpen**

Afspraak: Provinciehuis, K. Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen vanaf 09u30.

Organisatie: Ankona

Info + inschrijven: Ankona 03/259.12.00 of ankona@pih.provant.be

15 februari 2007

Zutendaal

Insectendeterminatie-avond

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

16 februari 2007

Turnhout

Cursus rond het thema [insectendeterminatie](#) (kadervorming)

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u.
 Organisatie: NP Educatie
 Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

Doorgeven van waarnemingen

<u>soort</u>	<u>Ned. naam</u>	<u>contactpers.</u>	<u>mailadres</u>
Lepidoptera	Dagvlinders	Dirk Maes	dirk.maes@inbo.be
Empididae	Dansvliegen	Patrick Grootaert	Patrick.Grootaert@naturalsciences.be
Chilopoda	Duizendpoten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Phylloxeridae	Dwergluizen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Ephemeroptera	Eendagsvliegen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Thysanura	Franjestaarten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Adelgidae	Galluizen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Lampyridae	Glimwormen	Raphael De Cock	raphael.decock@inbo.be
Trichoptera	Kokerjuffers	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Tipulidae	Langpootmuggen	Kris Peeters	peeters.heyrman@scarlet.be
Odonata	Libellen	Geert De Knijf	geert.deknijf@inbo.be
Coccinellidae	Lieveheersbeestjes	Tim Adriaens	tim.adriaens@instnat.be
Carabidae	Loopkevers	Konjev Desender	Konjev.Desender@naturalsciences.be
Formicidae	Mieren	Wouter Dekoninck	Wouter.dekoninck@natuurwetenschappen.be
Heterocera	Nachtvlinders	Chris Steeman	christiaan.steeman@telenet.be
Macrolepidoptera	Nachtvlinders (macro's)	Guido De Prins	guido.deprins@pandora.be
Microlepidoptera	Nachtvlinders (micro's)	Willy De Prins	willy.de.prins@telenet.be
Diplura	Oerinsecten met sprieten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Protura	Oerinsecten zonder sprieten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Dermaptera	Oorwormen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Gerromorpha	Oppervlaktewantsen	Eric Stoffelen	ericstoffelen@skynet.be
Asilidae	Roofvliegen	Dries Bonte	dries.bonte@UGent.be
Coccoidea	Schildluizen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Dolichopodidae	Slankpootvliegen	Marc Pollet	mp@iwt.be
Araneae	Spinnen	Domir De Bakker	domir.de.bakker@africamuseum.be
Saltatoria	Sprinkhanen	Saltabel	info@saltabel.org
Plecoptera	Steenvliegen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Thysanoptera	Tripsen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Lucanus cervus	Vliegend hert	A. Thomaes	arno.thomaes@inbo.be
Nepomorpha	Waterwantsen	Eric Stoffelen	ericstoffelen@skynet.be
Pauropoda	Weinigpoten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Aleyrodidae	Witte vliegen	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Symphyla	Wortelduizendpoten	Koen Lock	koen_lock@hotmail.be
Syrphidae	Zweefvliegen	Dirk Maes	dirk.maes@inbo.be
Myrmecofielen*		Wouter Dekoninck	Wouter.dekoninck@natuurwetenschappen.be

* W. Dekoninck verzamelt verder ook gegevens van *Clythra quadripunctata* (mierenzakkever), *Coccinella magnifica*

(schitterend LHB), Lomechusa strumosa bij bosmieren, alsook waarnemingen van andere myrmecofielen zoals Maculinea sp., Platynaspis luteoruba (behaard LHB), Platyarthrus hoffmanseggii (mierenpissebed), Cyphoderus albinus (mierenspringstaart), ... én de gastheren, de aantallen en de habitats waar ze gevonden worden.

Deze lijst is ook te vinden op:

<http://users.pandora.be/lampyris/lampyris/focus.htm>

Varia

Wil je de focus@ongewervelden in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**:

focus.ongewervelden@telenet.be

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.